Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 11ης Ιουλίου 2013*

«Οδηγία 2006/123/ΕΚ — Καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής — Υπηρεσίες υγειονομικής περιθάλψεως — Κοινωνικές υπηρεσίες — Κέντρα ημερήσιας και νυχτερινής υποδοχής ηλικιωμένων τα οποία παρέχουν αρωγή και περίθαλψη στα άτομα αυτά»

Στην υπόθεση C-57/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour constitutionnelle (Βέλγιο) με απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Φεβρουαρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Fédération des maisons de repos privées de Belgique (Femarbel) ASBL

κατά

Commission communautaire commune de Bruxelles-Capitale,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits και J.-J. Kasel, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón

γραμματέας: C. Strömholm, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 17ης Ιανουαρίου 2013,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Fédération des maisons de repos privées de Belgique (Femarbel) ASBL, εκπροσωπούμενη από τη M. Vastmans, avocate,

— η Commission communautaire commune de Bruxelles-Capitale, εκπροσωπούμενη από τον B. Fonteyn, επικουρούμενο από τους P. Slegers και S. Engelen, avocats,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις B. Koopman και C. Wissels,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον I. Rogalski και την C. Vrignon,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Μαρτίου 2013,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχεία στ′ και ι′, της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά (ΕΕ L 376, σ. 36).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Fédération des maisons de repos privées de Belgique (Femarbel) ASBL [Ομοσπονδίας Ιδιωτικών Οίκων Ευγηρίας Βελγίου] (στο εξής: Femarbel) και της Commission communautaire commune de Bruxelles-Capitale [Κοινής Επιτροπής Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως της Περιφέρειας Βρυξελλών-Πρωτευούσης] (στο εξής: COCOM), σχετικά με την έννοια των όρων «υπηρεσίες υγειονομικής περιθάλψεως» και «κοινωνικές υπηρεσίες».

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Με την αιτιολογική σκέψη 7 της οδηγίας 2006/123 διευκρινίζεται ότι:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει γενικό νομικό πλαίσιο το οποίο διέπει μεγάλη ποικιλία υπηρεσιών, ενώ παράλληλα λαμβάνει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε είδους δραστηριότητας ή επαγγέλματος και το αντίστοιχο σύστημα κανονιστικής ρύθμισης. […] Η παρούσα οδηγία λαμβάνει επίσης υπόψη άλλους στόχους γενικού συμφέροντος, όπως την προστασία του περιβάλλοντος, τη δημόσια ασφάλεια και τη δημόσια υγεία, καθώς και την ανάγκη συμμόρφωσης [προς] το εργατικό δίκαιο.»

4 Η αιτιολογική σκέψη 22 της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«Η εξαίρεση των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να καλύπτει τις ιατρικές και φαρμακευτικές υπηρεσίες που προσφέρονται από επαγγελματίες του τομέα της υγείας σε ασθενείς για την αξιολόγηση, διατήρηση ή αποκατάσταση της υγείας τους, όταν η άσκηση των εν λόγω δραστηριοτήτων επιφυλάσσεται αποκλειστικά σε νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα στο κράτος μέλος στο οποίο παρέχονται οι υπηρεσίες.»

5 Κατά την αιτιολογική σκέψη 27 της εν λόγω οδηγίας:

«Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να καλύπτει τις κοινωνικές υπηρεσίες στους τομείς της στέγασης, της παιδικής μέριμνας και της στήριξης οικογενειών και ατόμων που έχουν ανάγκη, που παρέχονται από το κράτος, σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, από παρόχους υπηρεσιών για λογαριασμό του κράτους ή από φιλανθρωπικά ιδρύματα αναγνωρισμένα από το κράτος, με στόχο τη στήριξη όσων, μόνιμα ή προσωρινά, έχουν ιδιαίτερη ανάγκη, λόγω της ανεπάρκειας του οικογενειακού τους εισοδήματος ή της πλήρους ή μερικής έλλειψης αυτονομίας, και όσων κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν. Οι υπηρεσίες αυτές έχουν ουσιώδη σημασία για την εξασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ακεραιότητας και αποτελούν εκδήλωση των αρχών της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης και δεν θα πρέπει να θιγούν από την παρούσα οδηγία.»

6 Το άρθρο 2 της ιδίας αυτής οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις υπηρεσίες παρόχων εγκατεστημένων σε κράτος μέλος.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις ακόλουθες δραστηριότητες:

[…]

στ) στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, είτε παρέχονται μέσω εγκαταστάσεων υγειονομικής περίθαλψης είτε όχι, και ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίο οργανώνονται και χρηματοδοτούνται οι εν λόγω υπηρεσίες σε εθνικό επίπεδο ή από το αν είναι δημόσιες ή ιδιωτικές·

[…]

ι) στις κοινωνικές υπηρεσίες που σχετίζονται με την κοινωνική στέγαση, την παιδική μέριμνα και τη στήριξη των οικογενειών και των ατόμων που έχουν μονίμως ή προσωρινώς ανάγκη, οι οποίες παρέχονται από το κράτος, από παρόχους για λογαριασμό του κράτους ή από φιλανθρωπικές οργανώσεις αναγνωρισμένες από το κράτος·

[…]»

7 Το άρθρο 4 της οδηγίας 2006/123 προβλέπει ότι:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας:

[…]

6) ως “σύστημα χορήγησης άδειας” νοείται κάθε διαδικασία που υποχρεώνει τον πάροχο ή τον αποδέκτη της υπηρεσίας να υποβάλει αίτηση στην αρμόδια αρχή για την έκδοση επίσημης ή σιωπηρής απόφασης σχετικά με την πρόσβαση σε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών ή με την άσκησή της».

8 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2011, περί εφαρμογής των δικαιωμάτων των ασθενών στο πλαίσιο της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης (ΕΕ L 88, σ. 45), ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

α) “υγειονομική περίθαλψη”: υπηρεσίες υγείας που παρέχονται σε ασθενείς από επαγγελματίες της υγείας προκειμένου να εκτιμηθεί, να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η κατάσταση της υγείας τους, συμπεριλαμβανομένης της συνταγογράφησης, της χορήγησης και της προμήθειας φαρμάκων και ιατροτεχνολογικών βοηθημάτων·

[…]

στ) “επαγγελματίας υγείας”: είναι ο ιατρός, ο νοσοκόμος που είναι υπεύθυνος για τη γενική περίθαλψη, ο οδοντίατρος, η μαία ή ο φαρμακοποιός κατά την έννοια της οδηγίας 2005/36/ΕΚ ή άλλος επαγγελματίας που ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, η οποία περιορίζεται σε ένα νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα, όπως ορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 2005/36/ΕΚ, ή πρόσωπο που θεωρείται επαγγελματίας υγείας σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους θεραπείας·

[…]»

Το βελγικό δίκαιο

9 Κατά το από 21 Ιουνίου 2007 σχέδιο πράξεως νομοθετικού περιεχομένου (*Doc. Parl.*, Assemblée réunie de la Commission communautaire commune [Ολομέλεια της Κοινής Επιτροπής Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως της Περιφέρειας Βρυξελλών-Πρωτευούσης, 2006-2007, B-102/1, σ. 1):

«Διά της παρούσας πράξεως νομοθετικού περιεχομένου το Σώμα των Αντιπροσώπων θα έχει τη δυνατότητα να εφαρμόσει πολιτική εποπτείας των ιδρυμάτων που αφορούν ηλικιωμένους και να διασφαλίσει την ύπαρξη πολυσχιδούς προσφοράς εκ μέρους ιδρυμάτων με ιδιαίτερη προσοχή για την επικαιροποίηση των υπηρεσιών που παρέχονται σε αυτήν την ευαίσθητη ομάδα του πληθυσμού.

[…] Το πλαίσιο βίου αποτελεί καίριο στοιχείο για τη μεταχείριση του ατόμου. Αυτό πρέπει να έχει τη δυνατότητα να διαβιώνει διαρκώς με τρόπο ενεργό και συμμετοχικό.»

10 Η πράξη νομοθετικού περιεχομένου της 24ης Απριλίου 2008, περί ιδρυμάτων υποδοχής και φιλοξενίας ηλικιωμένων (*Moniteur belge* της 16ης Μαΐου 2008, σ. 25666, στο εξής: πράξη νομοθετικού περιεχομένου του 2008), ορίζει στο άρθρο της 2 τα εξής:

«Για την εφαρμογή της παρούσας πράξεως νομοθετικού περιεχομένου, νοείται ως:

[…]

4° Ίδρυμα για ηλικιωμένους:

[…]

e) κέντρο ημερήσιας υποδοχής: κτίριο ή τμήμα κτιρίου, ανεξαρτήτως ονομασίας, εντός οίκου ευγηρίας ή συνδεόμενο με οίκο ευγηρίας, το οποίο διαθέτει εγκαταστάσεις για την υποδοχή, κατά τη διάρκεια της ημέρας, ηλικιωμένων ατόμων τα οποία εξακολουθούν να διαμένουν στην οικία τους και στα οποία παρέχεται εντός του κέντρου η κατάλληλη αρωγή και περίθαλψη λαμβανομένης υπόψη της απώλειας αυτονομίας τους·

[…]

g) κέντρο νυχτερινής υποδοχής: κτίριο ή τμήμα κτιρίου, ανεξαρτήτως ονομασίας, εντός οίκου ευγηρίας [ή συνδεόμενο με οίκο ευγηρίας], το οποίο διαθέτει εγκαταστάσεις για την υποδοχή, κατά τη διάρκεια της νύχτας, ηλικιωμένων ατόμων τα οποία, ενώ εξακολουθούν να διαμένουν στην οικία τους, έχουν κατά τη διάρκεια της νύχτας ανάγκη παρακολουθήσεως και παροχής βοηθείας και ιατρικής περιθάλψεως που δεν μπορούν να τους παρέχουν διαρκώς οι οικείοι τους.»

11 Το άρθρο 4 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου του 2008 έχει ως εξής:

«Το Σώμα των Αντιπροσώπων δύναται, κατόπιν γνωμοδοτήσεως του αρμοδίου τμήματος, να καθορίσει τον προγραμματισμό του συνόλου ή μέρους των ιδρυμάτων για ηλικιωμένους που διαλαμβάνονται στο άρθρο 2, 4°, εκτός αυτών που διαλαμβάνονται στο άρθρο 2, 4°, b), β […]»

12 Κατά το άρθρο 6 της εν λόγω πράξεως νομοθετικού περιεχομένου:

«Απαγορεύεται η ίδρυση ή λειτουργία νέου ιδρύματος εκ των διαλαμβανομένων στο άρθρο 2, 4°, ή η ίδρυση ή λειτουργία κατόπιν διευρύνσεως του δυναμικού υποδοχής ή φιλοξενίας υφισταμένου ιδρύματος άνευ αδείας την οποία χορηγεί το Σώμα των Αντιπροσώπων, εφόσον το οικείο ίδρυμα εμπίπτει σε κάποια από τις κατηγορίες ιδρυμάτων των οποίων ο προγραμματισμός καθορίζεται από

το Σώμα των Αντιπροσώπων σύμφωνα με το κεφάλαιο ΙΙ. Η προβλεπόμενη στο πρώτο εδάφιο άδεια, η οποία συνεπάγεται την ένταξη σχεδίου στον προγραμματισμό, καλείται "ειδική άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας" […]»

13 Το άρθρο 11, παράγραφος 1, της ιδίας πράξεως νομοθετικού περιεχομένου προβλέπει τα εξής:

«Κανένα ίδρυμα εκ των διαλαμβανομένων στο άρθρο 2, 4° a), b) α, c), d), e), f) και g), δεν μπορεί να τεθεί σε λειτουργία και κανένας διαχειριστής δεν μπορεί να παρέχει υπηρεσίες εντός ιδρύματος εκ των διαλαμβανομένων στο άρθρο 2, 4°, b) α, άνευ προηγούμενης αδείας.

Η άδεια χορηγείται από το Σώμα των Αντιπροσώπων, κατόπιν γνωμοδοτήσεως του αρμοδίου τμήματος, για μέγιστο χρονικό διάστημα έξι ετών, μπορεί δε να ανανεωθεί.

Με την απόφαση περί αδείας, η οποία διαλαμβάνεται στο δεύτερο εδάφιο, καθορίζεται ο μέγιστος αριθμός ηλικιωμένων που μπορούν να φιλοξενηθούν ή να τύχουν περιθάλψεως στο ίδρυμα.

Για να λάβει άδεια από το Σώμα των Αντιπροσώπων, το ίδρυμα πρέπει να πληροί, εφόσον απαιτείται, τις προδιαγραφές που έχουν καθορίσει οι αρμόδιες ομοσπονδιακές αρχές, καθώς και τις προδιαγραφές που μπορεί να καθορίσει το Σώμα των Αντιπροσώπων, κατόπιν γνωμοδοτήσεως του αρμοδίου τμήματος, για κάθε κατηγορία ιδρυμάτων η οποία διαλαμβάνεται στο άρθρο 2, 4°.

Οι προδιαγραφές αυτές αφορούν:

1° την εισαγωγή και την υποδοχή των ηλικιωμένων·

2° τον σεβασμό της προσωπικότητας του ηλικιωμένου και των συνταγματικών και προβλεπόμενων εκ του νόμου δικαιωμάτων και ελευθεριών του, λαμβανομένων υπόψη της καταστάσεως της υγείας του και του δικαιώματός του να διάγει βίο σύμφωνο με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ακόμη και όσον αφορά την ερωτική και τη συναισθηματική ζωή του […]·

3° το πρόγραμμα διαβιώσεως, καθώς και τους όρους συμμετοχής και ενημερώσεως των ηλικιωμένων ή του εκπροσώπου τους·

4° την εξέταση και τη διεκπεραίωση των καταγγελιών των ηλικιωμένων ή του εκπροσώπου τους·

5° τη διατροφή, την υγιεινή και την παρεχόμενη περίθαλψη·

6° τον αριθμό, τα προσόντα, το πρόγραμμα καταρτίσεως, το ήθος και την ελάχιστη απαιτούμενη παρουσία του προσωπικού και της διευθύνσεως, καθώς και, όσον αφορά τη δεύτερη, τις προϋποθέσεις ως προς την απαιτούμενη πείρα·

7° εξαιρουμένης της περιπτώσεως των ιδρυμάτων που διαλαμβάνονται στο άρθρο 2, 4°, b), β, τις ειδικές αρχιτεκτονικές προδιαγραφές και τις ειδικές προδιαγραφές ασφαλείας για τα ιδρύματα·

8° εξαιρουμένης της περιπτώσεως των ιδρυμάτων που διαλαμβάνονται στο άρθρο 2, 4°, b), β, τη σύμβαση περί υποδοχής ή φιλοξενίας· το Σώμα των Αντιπροσώπων καθορίζει το περιεχόμενο των συμβάσεων αυτών.

Η σύμβαση πρέπει μεταξύ άλλων να μνημονεύει ρητώς και περιοριστικώς τα στοιχεία που καλύπτει το ημερήσιο νοσήλιο, καθώς και τις δαπάνες που είναι δυνατόν να χρεωθούν είτε ως πρόσθετες είτε ως προκαταβολή υπέρ τρίτων πέραν του ημερησίου νοσηλίου.

[…]»

14 Το άρθρο 13 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου του 2008 ορίζει τα εξής:

«Άδεια προσωρινής λειτουργίας χορηγείται από το Σώμα των Αντιπροσώπων στα ιδρύματα που διαθέτουν τη διαλαμβανόμενη στο άρθρο 7 άδεια [...] και τα οποία υποβάλλουν αίτηση χορηγήσεως αδείας για πρώτη φορά, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις παραδεκτού που καθορίζονται από το εν λόγω Σώμα, κατόπιν γνωμοδοτήσεως του αρμοδίου τμήματος.

Η άδεια χορηγείται για χρονικό διάστημα ενός έτους, που μπορεί να ανανεωθεί άπαξ, και με αυτήν καθορίζεται ο μέγιστος αριθμός ηλικιωμένων που μπορούν να φιλοξενηθούν ή να τύχουν περιθάλψεως στο ίδρυμα [...]»

15 Κατά το άρθρο 19 της εν λόγω πράξεως νομοθετικού περιεχομένου:

«Κάθε απόφαση περί χορηγήσεως αδείας, αδείας προσωρινής λειτουργίας, ανακλήσεως αδείας προσωρινής λειτουργίας, απορρίψεως αιτήσεως για τη χορήγηση αδείας ή ανακλήσεως της αδείας αυτής και περί παύσεως λειτουργίας ιδρύματος κοινοποιείται στον δήμαρχο εντός εξήντα ημερών. [...]»

16 Όσον αφορά τις προδιαγραφές σχετικά με τα κέντρα υποδοχής ημέρας, η απόφαση του Σώματος των Αντιπροσώπων, της 3ης Δεκεμβρίου 2009, περί καθορισμού των προδιαγραφών για τη χορήγηση αδείας τις οποίες πρέπει να πληρούν τα ιδρύματα υποδοχής και φιλοξενίας ηλικιωμένων και περί διευκρινίσεως των όρων της συγκεντρώσεως και της συγχωνεύσεως καθώς και των ειδικών προδιαγραφών που πρέπει να τηρούνται (*Moniteur belge* της 17ης Δεκεμβρίου 2009, σ. 79487, στο εξής: απόφαση του 2009), προβλέπει τα εξής στο άρθρο της 210:

«Παρέχεται η αναγκαία αρωγή στους ηλικιωμένους που δεν είναι ικανοί να ασκούν μόνοι τους τις δραστηριότητες της καθημερινότητας.»

17 Το άρθρο 211, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως αυτής ορίζει τα εξής:

«Εφόσον απαιτείται, τηρείται φάκελος περιθάλψεως για κάθε ηλικιωμένο, όπου καταχωρίζονται μεταξύ άλλων η ημερομηνία επισκέψεως του θεράποντος ιατρού, οι οδηγίες του, τα φάρμακα που πρέπει να χορηγηθούν, η περίθαλψη που πρέπει να παρασχεθεί και οι ενδεχόμενες οδηγίες περί διατροφής που πρέπει να ακολουθηθούν.

Εφόσον απαιτείται, στον φάκελο αυτό μνημονεύονται όλες οι υπηρεσίες τις οποίες παρέσχε το νοσηλευτικό και παραϊατρικό προσωπικό που συμβουλεύθηκε ο ηλικιωμένος, με σκοπό τη συνέχεια της περιθάλψεως στο πλαίσιο του κέντρου ημερήσιας υποδοχής. Ο φάκελος περιέχει επίσης τις παρατηρήσεις και επισημάνσεις του προσωπικού που τις παρέσχε, καθώς και τη γνωστοποίησή τους στους παρέχοντες υπηρεσίες που επέλεξε ο ηλικιωμένος.»

18 Το άρθρο 213 της αποφάσεως του 2009 ορίζει ότι:

«Εφόσον αυτό είναι αναγκαίο, νοσηλευτής μεριμνά για τη χορήγηση και τη λήψη από τον ηλικιωμένο των φαρμάκων που έχει συνταγογραφήσει ο θεράπων ιατρός.»

19 Το άρθρο 216, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, της εν λόγω αποφάσεως προβλέπει τα εξής:

«Κάθε κέντρο καταρτίζει πρόγραμμα αναψυχής και δραστηριοτήτων με σκοπό να τονώσει την ικανότητα αυτονομίας των ηλικιωμένων και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή.

Το πρόγραμμα αυτό σχεδιάζεται ώστε να ανταποκρίνεται καθημερινά στις κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες των ηλικιωμένων, ειδικότερα δε αφορά τις δραστηριότητες που εστιάζουν στις δραστηριότητες της καθημερινότητας, τα παραϊατρικά θέματα και την ευζωία, την κατάρτιση επί θεμάτων υγείας και τις πολιτιστικές και συμμετοχικές δραστηριότητες […]»

20 Όσον αφορά τις προδιαγραφές για τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, το άρθρο 238 της αποφάσεως του 2009 ορίζει ότι:

«Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας ρυθμίζει υποχρεωτικώς και τα εξής:

[…]

3º τους όρους υπό τους οποίος μπορεί ο ηλικιωμένος να απευθυνθεί στο νοσηλευτικό και παραϊατρικό προσωπικό του οίκου ευγηρίας εντός του οποίου λειτουργεί το κέντρο·

4º την ελεύθερη επιλογή ιατρού, φυσικοθεραπευτή και παραϊατρικού προσωπικού, όσον αφορά την περίθαλψη πέραν αυτής που παρέχεται από το ίδρυμα […]·

5º τους όρους υπό τους οποίους το κέντρο διασφαλίζει τη συνέχεια ως προς την εκ μέρους των ηλικιωμένων λήψη φαρμάκων.»

21 Το άρθρο 242 της εν λόγω αποφάσεως προβλέπει τα εξής:

«Ο ηλικιωμένος τυγχάνει της αρωγής, της περιθάλψεως και της παρακολουθήσεως της οποίας έχει ανάγκη.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

22 Στην Περιφέρεια Βρυξελλών-Πρωτευούσης, η COCOM έχει την εξουσία να ασκεί τις αρμοδιότητές της επί «καθορισμένων» θεμάτων, όπως είναι η πολιτική περί ηλικιωμένων, έναντι ιδιωτών και ιδρυμάτων, κέντρων και υπηρεσιών τα οποία, λόγω του τρόπου οργανώσεώς τους, δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι ανήκουν αποκλειστικά στη Φλαμανδική ή στη Γαλλική Κοινότητα.

23 Στο πλαίσιο αυτό, η Ολομέλεια της Συνελεύσεως της COCOM εξέδωσε, στις 24 Απριλίου 2008, την πράξη νομοθετικού περιεχομένου του 2008 με σκοπό να θεσπίσει νομοθετικό πλαίσιο για το σύνολο των ιδρυμάτων για ηλικιωμένους.

24 Βάσει του άρθρου 4 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου του 2008, τα ιδρύματα που μνημονεύονται ρητώς στην πράξη αυτή, μεταξύ των οποίων καταλέγονται τα κέντρα διαμονής και εξυπηρετήσεως, τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, δύνανται να αποτελέσουν το αντικείμενο προγραμματισμού. Κατόπιν της καταρτίσεως τέτοιου προγραμματισμού, όπως προκύπτει από το άρθρο 6 της ιδίας πράξεως νομοθετικού περιεχομένου, απαγορεύεται η ίδρυση ή η λειτουργία ενός εξ αυτών των ιδρυμάτων άνευ αδείας χορηγουμένης από το Σώμα των Αντιπροσώπων της COCOM.

25 Κατά τα άρθρα 11 έως 19 της ως άνω πράξεως νομοθετικού περιεχομένου, κάθε ίδρυμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της, ιδίως δε τα κέντρα διαμονής και εξυπηρετήσεως, τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, πρέπει να τύχει προσωρινής και εν συνεχεία κανονικής αδείας για να ασκεί τη δραστηριότητά του. Βάσει του εν λόγω άρθρου 11, το Σώμα των Αντιπροσώπων της COCOM εξέδωσε την απόφαση του 2009, προκειμένου ιδίως να καθορίσει τις προδιαγραφές για τη χορήγηση αδείας τις οποίες πρέπει να πληρούν τα ιδρύματα υποδοχής και φιλοξενίας ηλικιωμένων.

26 Στις 15 Φεβρουαρίου 2010, η Femarbel άσκησε ενώπιον του Conseil d'État προσφυγή ακυρώσεως στρεφόμενη κατά της εν λόγω αποφάσεως, διατεινόμενη ότι αντιβαίνουν στο Σύνταγμα οι διατάξεις που αποτελούν τη νομική βάση της, συγκεκριμένα δε οι διατάξεις της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου του 2008 περί των διαδικασιών χορηγήσεως αδείας και ανανεώσεως της ισχύος αυτής, καθώς και περί προγραμματισμού, αφενός, και περί των κανόνων σχετικά με τον καθορισμό των νοσηλίων.

27 Συμφωνώντας με τις αμφιβολίες που ήγειρε η Femarbel, το Conseil d'État υπέβαλε στο Cour constitutionnelle τρία προδικαστικά ερωτήματα, εκ των οποίων τα δύο πρώτα ήγειραν ζητήματα σχετικά με το αν είναι συμβατό με τα άρθρα 10 και 11 του βελγικού Συντάγματος, σε συνδυασμό με την οδηγία 2006/123, το καθεστώς αδειοδοτήσεως και προγραμματισμού που προβλέπει η εν λόγω πράξη νομοθετικού περιεχομένου, προκειμένου να μπορούν να λειτουργούν τα κέντρα διαμονής και εξυπηρετήσεως, τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής.

28 Συναφώς, εκτιμώντας ότι ο έλεγχος αυτός περί συμβατού απαιτεί να καθορισθεί προηγουμένως αν τα επίμαχα ιδρύματα εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/123, το Cour constitutionnelle έκρινε ότι τούτο συμβαίνει στην περίπτωση των κέντρων διαμονής και εξυπηρετήσεως. Αντιθέτως, επισήμανε ότι τόσο οι εφαρμοστέες διατάξεις του εσωτερικού δικαίου όσο και τα υπομνήματα που κατέθεσαν οι διάδικοι δεν καθιστούν δυνατή την άρση των αμφιβολιών περί του αν έχει εφαρμογή η οδηγία αυτή στην περίπτωση των ημερήσιων και των νυχτερινών κέντρων υποδοχής.

29 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Cour constitutionnelle αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν οι υπηρεσίες υγειονομικής περιθάλψεως που διαλαμβάνονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ', της [οδηγίας 2006/123] και οι κοινωνικές υπηρεσίες που διαλαμβάνονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ι', της ιδίας αυτής οδηγίας την έννοια ότι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας τα κέντρα ημερήσιας υποδοχής, κατά την πράξη νομοθετικού περιεχομένου [του 2008], καθόσον παρέχουν την κατάλληλη, λόγω της απώλειας αυτονομίας των ηλικιωμένων, αρωγή και περίθαλψη, όπως και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, κατά την ιδία αυτή πράξη νομοθετικού περιεχομένου, καθόσον παρέχουν την αρωγή και την ιατρική περίθαλψη την οποία αδυνατούν να παρέχουν διαρκώς στους ηλικιωμένους οι οικείοι τους;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

30 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχεία στ' και ι', της οδηγίας 2006/123 έχει την έννοια ότι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, καθόσον παρέχουν αρωγή και περίθαλψη στους ηλικιωμένους.

31 Επισημαίνεται συναφώς ότι με την οδηγία αυτή, όπως προκύπτει από το άρθρο της 1, σε συνδυασμό με τις αιτιολογικές σκέψεις της 2 και 5, θεσπίζονται γενικές διατάξεις που σκοπούν στην εξάλειψη των περιορισμών της ελευθερίας εγκαταστάσεως των παρεχόντων υπηρεσίες εντός των κρατών μελών και της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών, προκειμένου να συμβάλει στην πραγμάτωση μιας ελεύθερης και διεπόμενης από τις αρχές του ανταγωνισμού εσωτερικής αγοράς (βλ., σχετικώς, απόφαση της 5ης Απριλίου 2011, C-119/09, Société fiduciaire nationale d'expertise comptable, Συλλογή 2011, σ. I-2551, σκέψη 26).

32 Η οδηγία 2006/123 έχει, επομένως, εφαρμογή, κατά τα άρθρα της 2, παράγραφος 1, και 4, στην περίπτωση οποιασδήποτε μη μισθωτής οικονομικής δραστηριότητας, η οποία παρέχεται κατά κανόνα έναντι αμοιβής από εγκατεστημένο εντός κράτους μέλους παρέχοντα υπηρεσίες, εγκατεστημένο κατά σταθερό και διαρκή τρόπο εντός του κράτους μέλους προορισμού, με την επιφύλαξη των ρητώς εξαιρουμένων δραστηριοτήτων, μεταξύ των οποίων καταλέγονται ιδίως εκείνες που αφορούν τις

«υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης» και τις «κοινωνικές υπηρεσίες», οι οποίες διαλαμβάνονται, αντιστοίχως, στο εν λόγω άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχεία στ′ και ι′, δηλαδή διατάξεις στις οποίες παραπέμπει το ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.

33 Στο πλαίσιο αυτό, προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο δικαστήριο αυτό, πρέπει να προσδιορισθούν τα συστατικά στοιχεία των εννοιών «υπηρεσίες υγειονομικής περιθάλψεως» και «κοινωνικές υπηρεσίες», έτσι ώστε το εν λόγω δικαστήριο να είναι σε θέση να καθορίσει αν και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, σε ποιο βαθμό, τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής παρέχουν κυρίως υπηρεσίες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ως άνω οδηγίας. Συγκεκριμένα, τα κέντρα αυτά δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων της μόνο σε περίπτωση κατά την οποία ασκούν κατά κύριο λόγο τέτοιες δραστηριότητες.

34 Για να διευκρινισθεί, πρώτον, το εύρος της εξαιρέσεως που προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ′, της οδηγίας 2006/123, η έννοια του όρου «υπηρεσίες υγειονομικής περιθάλψεως» πρέπει να ερμηνευθεί βάσει όχι μόνον του γράμματος της διατάξεως αυτής, αλλά και του σκοπού και της εν γένει οικονομίας της, στο πλαίσιο του συστήματος που καθιερώνεται με την οδηγία αυτή.

35 Όσον αφορά, καταρχάς, το γράμμα του εν λόγω άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ′, πρέπει να επισημανθεί ότι η έννοια των «υπηρεσιών υγειονομικής περιθάλψεως», την οποία προέκρινε ο νομοθέτης της Ένωσης, είναι αρκούντως ευρεία, καθόσον περιλαμβάνει όλες τις σχετικές με την υγεία του ανθρώπου υπηρεσίες, είτε παρέχονται εντός ιδρυμάτων περιθάλψεως είτε όχι και ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο οργανώνονται και χρηματοδοτούνται οι υπηρεσίες αυτές σε εθνικό επίπεδο ή του αν είναι δημόσιες ή ιδιωτικές.

36 Όσον αφορά, εν συνεχεία, τον σκοπό και την όλη οικονομία του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ′, της οδηγίας 2006/123, επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη της 22, η εξαίρεση της υγειονομικής περιθάλψεως από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής σκοπεί να περιλάβει το σύνολο των υπηρεσιών ιατρικής και φαρμακευτικής περιθάλψεως που παρέχουν επαγγελματίες του τομέα της υγείας σε ασθενείς «για την αξιολόγηση, διατήρηση ή αποκατάσταση της υγείας τους», εφόσον η άσκηση των δραστηριοτήτων αυτών «επιφυλάσσεται αποκλειστικά σε νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα στο κράτος μέλος [εντός του οποίου] παρέχονται οι υπηρεσίες».

37 Η διαπίστωση αυτή συνάγεται επίσης από το Εγχειρίδιο Εφαρμογής της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες (στο εξής: Εγχειρίδιο), με το οποίο απλώς προστίθεται η επισήμανση ότι η εξαίρεση των υπηρεσιών υγειονομικής περιθάλψεως από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/123 περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα και στενά με την κατάσταση της υγείας του ανθρώπου και, ως εκ τούτου, δεν αφορά αυτές που σκοπούν αποκλειστικώς στη βελτίωση των συνθηκών διαβιώσεως ή στο να καταστήσουν δυνατή την αναψυχή, όπως είναι οι αθλητικοί σύλλογοι και τα γυμναστήρια. Τούτο, άλλωστε, συνάγεται, και από την οδηγία 2001/14, της οποίας το άρθρο 3, στοιχείο α′, ορίζει την «υγειονομική περίθαλψη» ως «υπηρεσίες που παρέχονται σε ασθενείς από επαγγελματίες της υγείας προκειμένου να εκτιμηθεί, να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η κατάσταση της υγείας τους, συμπεριλαμβανομένης της συνταγογράφησης, της χορήγησης και της προμήθειας φαρμάκων και ιατροτεχνολογικών βοηθημάτων».

38 Τέλος, η ευρεία αυτή ερμηνεία της έννοιας των «υπηρεσιών υγειονομικής περιθάλψεως» και, ως εκ τούτου, του εύρους της εξαιρέσεώς τους από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/123 ενισχύεται από την ανάλυση του συστήματος που καθιερώνεται από την οδηγία αυτή.

39 Επισημαίνεται συναφώς ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη της 7, με την οδηγία αυτή θεσπίσθηκε γενικό νομικό πλαίσιο το οποίο διέπει μεγάλη ποικιλία υπηρεσιών, ενώ παράλληλα λαμβάνει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε είδους δραστηριότητας ή επαγγέλματος και το αντίστοιχο σύστημα κανονιστικής ρυθμίσεως, καθώς και άλλους σκοπούς γενικού συμφέροντος, περιλαμβανομένης της προστασίας της δημόσιας υγείας. Ως εκ τούτου, ο νομοθέτης της Ένωσης

επιδίωξε ρητώς να διασφαλίσει την ισορροπία μεταξύ, αφενός, του σκοπού άρσεως των εμποδίων στην ελευθερία εγκαταστάσεως των παρεχόντων υπηρεσίες και στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών και, αφετέρου, της επιταγής διασφαλίσεως της ιδιαιτερότητας ορισμένων ευαίσθητων δραστηριοτήτων, όπως αυτών που σχετίζονται με την προστασία της υγείας του ανθρώπου.

40 Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διακριβώσει με γνώμονα τις διευκρινίσεις αυτές αν οι υπηρεσίες που παρέχουν κυρίως τα κέντρα ημερήσιας και νυχτερινής υποδοχής εμπίπτουν στην έννοια των «υπηρεσιών υγειονομικής περιθάλψεως», κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ′, της οδηγίας 2006/123 και αν, ως εκ τούτου, τα κέντρα αυτά εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

41 Στο δικαστήριο αυτό απόκειται ειδικότερα να διακριβώσει αν οι δραστηριότητες παροχής περιθάλψεως τόσο στα κέντρα ημερήσιας υποδοχής, δυνάμει ιδίως των άρθρων 211 και 213 της αποφάσεως του 2009, όπως η χορήγηση από νοσηλευτή των φαρμάκων που συνταγογράφησε ο θεράπων ιατρός, όσο και στα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 238 της αποφάσεως αυτής, όπως η περίθαλψη που παρέχει το νοσηλευτικό και παραϊατρικό προσωπικό του οικείου οίκου ευγηρίας, σκοπούν πράγματι στην εκτίμηση, διατήρηση ή αποκατάσταση της υγείας των ηλικιωμένων, παρέχονται από επαγγελματία της υγείας και αποτελούν την κύρια εκ των υπηρεσιών που παρέχουν τα κέντρα αυτά.

42 Όσον αφορά, δεύτερον, τις «κοινωνικές υπηρεσίες» που διαλαμβάνονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ι′, της οδηγίας 2006/123, από τη διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 27 της εν λόγω οδηγίας, συνάγεται ότι εμπίπτουν στην έννοια αυτή μόνον οι υπηρεσίες που πληρούν σωρευτικώς δύο προϋποθέσεις.

43 Η πρώτη προϋπόθεση αφορά το είδος των ασκούμενων δραστηριοτήτων, οι οποίες πρέπει να αφορούν ιδίως, όπως διευκρινίζεται επίσης στο Εγχειρίδιο, την αρωγή και την υποστήριξη προς τους ηλικιωμένους οι οποίοι βρίσκονται, προσωρινά ή μόνιμα, σε κατάσταση ιδιαίτερης ανάγκης εξαιτίας της ολικής ή μερικής απώλειας αυτονομίας και οι οποίοι διατρέχουν τον κίνδυνο περιθωριοποιήσεως. Πρόκειται, δηλαδή, για δραστηριότητες ουσιώδεις προκειμένου να διασφαλισθεί το θεμελιώδες δικαίωμα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ακεραιότητας και αποτελούν εκδήλωση των αρχών της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης.

44 Η δεύτερη προϋπόθεση αφορά την ιδιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες, οι οποίες μπορεί να παρέχονται από το ίδιο το κράτος, από φιλανθρωπική οργάνωση αναγνωρισμένη από το κράτος ή από ιδιώτη παρέχοντα υπηρεσίες για λογαριασμό του κράτους.

45 Μολονότι το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο ι′, της οδηγίας 2006/123 δεν περιέχει καμία ρητή ένδειξη όσον αφορά τις περιστάσεις υπό τις οποίες μπορεί να γίνει δεκτό ότι ένας τέτοιος πάροχος ενεργεί για λογαριασμό του κράτους, εντούτοις χρήσιμα προς τούτο στοιχεία περιέχονται στο Εγχειρίδιο, στην παράγραφο 2.3. της ανακοινώσεως της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία συνοδεύει την ανακοίνωση που φέρει τον τίτλο «Ενιαία αγορά για την Ευρώπη του 21ου αιώνα – Υπηρεσίες γενικού συμφέροντος, περιλαμβανομένων των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος: Μια νέα ευρωπαϊκή δέσμευση» [COM (2007) 725 τελικό], και στις παραγράφους 23, 24 και 41 του ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 5ης Ιουλίου 2011, σχετικά με το μέλλον των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος [2009/2222 (INI)].

46 Όσον αφορά το περιεχόμενο της εξουσιοδοτήσεως αυτής, διαπιστώνεται ότι, όπως επιβεβαιώνει και το Εγχειρίδιο, γίνεται δεκτό ότι ιδιώτης παρέχων υπηρεσίες έχει εξουσιοδοτηθεί από το κράτος καθόσον υπέχει την «υποχρέωση» να παρέχει τις κοινωνικές υπηρεσίες που του ανατέθηκαν.

47 Από απόψεως, όμως, του εν λόγω παρόχου, η «υποχρέωση» αυτή πρέπει να γίνει δεκτό, όπως συνάγεται και από την προμνημονευθείσα ανακοίνωση και το προμνημονευθέν ψήφισμα, ότι προϋποθέτει, αφενός, τη δέσμευση περί παροχής των οικείων υπηρεσιών και, αφετέρου, την ανάγκη οι υπηρεσίες αυτές να παρέχονται τηρουμένων ορισμένων ειδικών όρων ως προς την άσκηση. Αυτοί σκοπούν, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση της παροχής των οικείων υπηρεσιών σύμφωνα με τις καθορισμένες ποιοτικές και ποσοτικές απαιτήσεις και έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ίση πρόσβαση στις παροχές, με την επιφύλαξη, καταρχήν, προσήκουσας οικονομικής αντισταθμίσεως, της οποίας οι παράμετροι πρέπει να έχουν εκ των προτέρων καθορισθεί με τρόπο αντικειμενικό και διαφανή (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2010, C-140/09, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, Συλλογή 2010, σ. I-5243, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

48 Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εξουσιοδοτήσεως, βεβαίως, όπως υποστήριξε η COCOM στις γραπτές παρατηρήσεις, η οδηγία 2006/123 δεν επιβάλλει τη χρήση συγκεκριμένου νομικού τύπου, οπότε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτά μπορεί να διαφέρουν αναλόγως του κράτους μέλους. Πρέπει, πάντως, να πληρούνται ορισμένα ελάχιστα κριτήρια, όπως είναι ιδίως η ύπαρξη πράξεως βάσει της οποίας ανατίθεται με τρόπο σαφή και διαφανή σε ιδιώτη παρέχοντα υπηρεσίες η υποχρέωση παροχής κοινωνικής υπηρεσίας που πρέπει να εκπληρώσει (βλ., κατ' αναλογία, προμνημονευθείσα απόφαση Fallimento Traghetti del Mediterraneo, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

49 Επομένως, απλώς και μόνον η θέσπιση εκ μέρους εθνικής αρχής νομοθετικών μέτρων βάσει των οποίων, για λόγους γενικού συμφέροντος, επιβάλλονται κανόνες περί αδειοδοτήσεως και λειτουργίας στο σύνολο των επιχειρήσεων ορισμένου οικονομικού κλάδου δεν συνιστά αφεαυτής εξουσιοδότηση κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο ι', της εν λόγω οδηγίας.

50 Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διακριβώσει, με γνώμονα τις ενδείξεις αυτές, εάν οι δραστηριότητες τις οποίες ασκούν πρωτίστως τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής αποτελούν «κοινωνικές υπηρεσίες» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο ι', της οδηγίας 2006/123 και εμπίπτουν, ως εκ τούτου, στο πεδίο εφαρμογής της εξαιρέσεως που προβλέπει η διάταξη αυτή.

51 Ειδικότερα, το δικαστήριο αυτό πρέπει, αφενός, να εκτιμήσει αν, όπως συνάγεται κατά τα φαινόμενα από το άρθρο 2, τέταρτο εδάφιο, στοιχεία e) και g), της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου του 2008, σε συνδυασμό με τα άρθρα 216 και 242 της αποφάσεως του 2009, οι δραστηριότητες αυτές έχουν πράγματι κοινωνικό χαρακτήρα, καθόσον αφορούν, αντιστοίχως, την παροχή στους ηλικιωμένους της «κατάλληλης αρωγής λαμβανομένης υπόψη της απώλειας αυτονομίας τους», η οποία συνοδεύεται από ειδικό πρόγραμμα δραστηριοτήτων, ή της αναγκαίας αρωγής «που δεν μπορούν να τους παρέχουν διαρκώς οι οικείοι τους». Επισημαίνεται συναφώς ότι το σχέδιο πράξεως νομοθετικού περιεχομένου της 21ης Ιουνίου 2007 μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμο για την εκτίμηση αυτή, καθόσον διευκρινίζει ότι οι υπηρεσίες αυτές πρέπει να παρέχονται σε «ευαίσθητη ομάδα του πληθυσμού» προκειμένου αυτό να έχει τη δυνατότητα να «βιώνει διαρκώς με τρόπο ενεργό και συμμετοχικό».

52 Αφετέρου, στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να αποφανθεί αν η άδεια που χορηγεί το Σώμα των Αντιπροσώπων της COCOM, σύμφωνα με το άρθρο 11 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου του 2008, αποτελεί πράξη δημόσιας εξουσίας με την οποία ανατίθεται, με τρόπο σαφή και διαφανή, στους υπεύθυνους των κέντρων ημερήσιας και νυχτερινής αποδοχής πραγματική υποχρέωση παροχής τέτοιων υπηρεσιών, τηρουμένων ορισμένων ειδικών όρων ως προς την άσκηση, και αν αυτή η χορήγηση αδείας μπορεί να χαρακτηρισθεί ως εξουσιοδότηση κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο ι', της οδηγίας 2006/123.

53 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η εξής απάντηση:

— Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ', της οδηγίας 2006/123 έχει την έννοια ότι η εξαίρεση των υπηρεσιών υγειονομικής περιθάλψεως από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα που σκοπεί στην εκτίμηση, διατήρηση ή αποκατάσταση της υγείας των ασθενών, εφόσον η δραστηριότητα αυτή ασκείται από επαγγελματίες αναγνωρισμένους από τη νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους, τούτο δε ανεξαρτήτως του τρόπου οργανώσεως και χρηματοδοτήσεως ή από το αν οι υπηρεσίες παρέχονται εντός δημοσίου ή ιδιωτικού ιδρύματος. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διακριβώσει αν τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, λαμβανομένου υπόψη του είδους των δραστηριοτήτων που ασκούν εντός αυτών επαγγελματίες της υγείας και του γεγονότος ότι η παροχή των υπηρεσιών αυτών αποτελεί την κύρια δραστηριότητα των κέντρων αυτών, εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

— Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ι', της οδηγίας 2006/123 έχει την έννοια ότι η εξαίρεση των κοινωνικών υπηρεσιών από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα σχετική ιδίως με την παροχή αρωγής και βοήθειας στους ηλικιωμένους, υπό τον όρο ότι έχει ανατεθεί σε ιδιώτη παρέχοντα υπηρεσίες ο οποίος εξουσιοδοτήθηκε από το κράτος με πράξη διά της οποίας ανατίθεται με τρόπο σαφή και διαφανή υποχρέωση παροχής τέτοιων υπηρεσιών, τηρουμένων ορισμένων ειδικών όρων ως προς την άσκηση. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διακριβώσει αν τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, λαμβανομένου υπόψη του είδους των δραστηριοτήτων παροχής αρωγής και βοηθείας προς τους ηλικιωμένους τις οποίες ασκούν πρωτίστως και του νομικού καθεστώτος τους, όπως προκύπτει από την εφαρμοστέα βελγική νομοθεσία, εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

54 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ', της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, έχει την έννοια ότι η εξαίρεση των υπηρεσιών υγειονομικής περιθάλψεως από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα που σκοπεί στην εκτίμηση, διατήρηση ή αποκατάσταση της υγείας των ασθενών, εφόσον η δραστηριότητα αυτή ασκείται από επαγγελματίες αναγνωρισμένους από τη νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους, τούτο δε ανεξαρτήτως του τρόπου οργανώσεως και χρηματοδοτήσεως ή από το αν οι υπηρεσίες παρέχονται εντός δημοσίου ή ιδιωτικού ιδρύματος. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διακριβώσει αν τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, λαμβανομένου υπόψη του είδους των δραστηριοτήτων που ασκούν εντός αυτών επαγγελματίες της υγείας και του γεγονότος ότι η παροχή των υπηρεσιών αυτών αποτελεί την κύρια δραστηριότητα των κέντρων αυτών, εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ι', της οδηγίας 2006/123 έχει την έννοια ότι η εξαίρεση των κοινωνικών υπηρεσιών από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα σχετική ιδίως με την παροχή αρωγής και βοήθειας στους ηλικιωμένους, υπό τον όρο ότι έχει ανατεθεί σε ιδιώτη παρέχοντα υπηρεσίες ο οποίος εξουσιοδοτήθηκε από το κράτος

με πράξη διά της οποίας ανατίθεται με τρόπο σαφή και διαφανή πραγματική υποχρέωση παροχής τέτοιων υπηρεσιών, τηρουμένων ορισμένων ειδικών όρων ως προς την άσκηση. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διακριβώσει αν τα κέντρα ημερήσιας και τα κέντρα νυχτερινής υποδοχής, λαμβανομένου υπόψη του είδους των δραστηριοτήτων παροχής αρωγής και βοηθείας προς τους ηλικιωμένους τις οποίες ασκούν πρωτίστως και του νομικού καθεστώτος τους, όπως προκύπτει από την εφαρμοστέα βελγική νομοθεσία, εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

(υπογραφές)